

תשכו

סדר ברכת הנהנין יאיב

כדי שלא לחלק בין מי שנהנה בראייתו למי שלא נהנה. ויברך תחלה שהחיינו¹⁹ ואחר כך בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה והמברך בשעת ראייה לא הפסיד אם נהנה בראייתו²⁰:

(יג) אין לברך עד שנגמר תשלום גידול הפרי ומכל מקום אם בירך משהוציאו הפירות שהם ראויים לברכה²¹ שהיא על דרך שנתבאר בפ"ז אין צריך לחזור ולברך שהחיינו אחר תשלום גידולם²².

ואם לא בירך בראיה ראשונה או באכילה הראשונה יש לברך על הראיה השניה או על האכילה השניה בלא שם ומלכות²³:

(יד) פרי שיש בו מינים הרבה מברך על כל מין ומין כגון שני מיני אגסים (שקורין גראילי"ן ובאר"ן) או תפוחים (כגון תפוחי שבעדות ותפוחי שבעצי העיר) או גודרניות (כגון שקורין וינקש"ל וקארש"ן) ואפילו יש להם מעם אחר כגון אדומות ושחורות²⁴.

(טו) אין מברכין שהחיינו אלא על דבר הניכר היטב שהוא חדש ואין עתה כיוצא בו מן הישן לפיכך אין מברכין אלא על פירות שאינן יכולין להתקיים משנה לשנה שכשמוציא החדש אין בעולם כיוצא בו מן הישן ואף שיש מקיימין אותם על ידי תחבולות הם מעט מועד ואין חוששין להם אבל מיני ירקות שממיינים אותם בבורות ומתקיימים שם כל ימות השנה (שקורין רעמא"ך או בוריקע"ם) אין מברכין עליהם בהדושם הואיל ויש ישנים רבים כיוצא בהם ואף אם הוא לא אכל מהם כל ימות השנה הרי אחרים רבים אכלו מהם.

ואם החדש ניכר היטב כמעט וגם כמראותו מברכין עליו שהחיינו כגון הרפופות שעושיין מדהן חדש שניכרים היטב שהם חדשים כמראית העין וכמעטם שהוא לשבח²⁵:

(טז) ריח המתחדש משנה לשנה יש אומרים²⁶ לברך עליו שהחיינו כמו על פרי מאכל ויש חולקין²⁷ לכן יש לברך בלא שם ומלכות²⁸:

פרק יב

בל שמחת לכב הבאה לאדם ממוכת עולם הזה²⁹ חייב לברך עליה ואם אין עמו שותף ממוכה מברך שהחיינו ואם יש עמו שותף ממוכה מברך המוכי והמטיב:

(ב) כיצד בנה בית חדש או קנה, או קנה בנדים חדשים אפילו יש לו בית ובנדים כיוצא בהם צריך לברך שהחיינו וכן אם קנה וחזר וקנה צריך לברך על כל פעם ולא על

צה שולח רד"ב ה"א סי' רצג. כנסת הגדולה סי' רכב בהנחת הפור. מ"א שם סי' יב.
צו דברי המדות ברכות פ"ז אות קכ. שירי כנסת הגדולה סי' רש. הגהות דמור אות ב. מ"א סי' רש ס"ק א. א"ה רבה שם סי' ב בשם מדר"ם ר"ן.
צז ראה גם שוע"ר סי' נו סי' תש"ג. וראה שולח צמח צדק א"ה סי' ג אות פ וסי' קד אם גם בברכת שהחיינו אומרים ספק ברכות להקל.

פרק יב

א וכו' בלוח ברה"ג פ"א ה"א תש"ג, ושם: לפקים מעמיים.

פז פרי מגדים אשל אברם סי' ג. וראה גם לקמן פ"ב ה"ג לענין ברכת המוכי והמטיב. שוע"ר סי' כב לענין שהחיינו בלבישת ציצית, ושי"ג.
פח וכו' בלוח ברה"ג שם ושי"ג.
פט בלוח ברה"ג שם ה"ג. ראויים לברכת בורא פרי העץ. וראה ברי השלחן סי' פג סי' ג. תורת מנחם.
צ הלכה א.
צא וכו' בלוח ברה"ג שם ושי"ג.
צב וכו' בלוח ברה"ג שם ושי"ג.
צג וכו' בלוח ברה"ג שם ה"ד ושי"ג.
צד וכו' בלוח ברה"ג שם ה"ה ושי"ג.

תשכו מדר ברכת הנהנין יב

הרשים בלבד אלא אפילו ישנים כל שהם חרשים לו שלא היו שלו מעולם אבל אם היו שלו ומכרם וחזר וקנאם אינו מברך עליהם.²

ואם קנה כגד להחכמות בו פעם הוא ופעם בני ביתו מברך הטוב והמטיב הואיל ויש עמו שותף בטובה.³

(ב) ואם ניתן לו כמתנה יש אומרים שמברך במקום שהחיינו הטוב והמטיב שהוא טובה לו ולנותן (שאם המקבל עני הוא טובה לנותן שזיכהו הקב"ה לעשות צדקה. ואם המקבל עשיר שמה הנותן שמקבל ממנו מתנתו) ויש חולקים ויש לחוש לדבריהם ולברך שהחיינו שהוא ברכה הראויה וצריכה ואינה לבטלה לדברי הכל:

(ג) וכל מקום שמברך שהחיינו או הטוב והמטיב על בגדים חרשים מברך מיד בשעת הקנין שאין הברכה אלא על שמחת הלב שהוא שמה בקנייתו והוא שקנה כגד תפור ומתוקן אבל אם צריך לתפרו יש אומרים שלא לברך בשעת הקנין אלא אחר שלבשו מר"י ואם לא בירך יכול לברך כל זמן שלא פשמו אבל אם פשמו על דעת שלא לחזור וללבוש לאלתר אלא לאחר זמן לא יברך בלבישה שניה:⁴

(ד) וכל זה בכגד חשוב שלבו של אדם שמה בו אבל על דבר שאינו חשוב כל כך כגון חלוק או מנעלים ואנפולאות אין לברך עליהם ואם הוא עני ושמה בהם יברך ועשיר גדול שקנה בגדים חשובים שאינו שמה בהם מפני שאינם נחשבים אצלו לא יברך ובמדינות אלו נוהגין שאפילו עני אינו מברך על חלוק ומנעלים וכיוצא בהם.⁵

על שאר כלי תשמישי אדם אפילו כלי כסף וזהב אין נוהגין לברך כלל לא בקנייתם ולא בתשמישם וכן עיקר וכן בספרים.⁶

(ה) הלוּבש כגד חדש יש אומרים שמברך מלביש ערומים⁷ אף על פי שכבר בירך בשחר⁸ וזכין לברך בלא שם ומלכות וטוב ללבוש קודם ברכת השחר לפוטרו בברכת מלביש ערומים שבשחר⁹ וכן בחגורה חדשה ואם לא הגר עד לאחר ברכת השחר טוב לברך אזור ישראל כגבורה בלי שם ומלכות וכן בכובע ברוך עומר ישראל בתפארה:¹⁰

(ו) על שמועות טובות בין שהוא טובת רבים בין שהוא טובת יחיד כל שלבו שמה בטובתו כגון שהוא אביו או רבו או רעו אשר כנפשו מברך הטוב והמטיב הטוב לו ששימח לבבו והמטיב למי שנעשית לו הטובה ואין צורך לומר אם רואה הטוב בעיניו.¹¹

יא וכו' בלוח ברה"ל פ"א ה"טו' ושי"ג.
יב מ"א שם ס"ק ה'. וראה תוס' סוכה מג א ד"ה העושה בשם רב שרידא גאון. שו"ת הרשב"א ח"א סי' רנה. ודלא כמ"ש בלוח ברה"ל שם "בין בגדים בין שאר כלי תשמיש", ושי"ג.
יג ראה מ"א שם. די אהרן שם בהגהות הדמו. והוא בבאר הומב שם ס"ק י'. ודלא כמ"ש בלוח ברה"ל שם ה"כ"א "מברכים שהחיינו על ספרים חרשים חשובים".
יד ראה גם לוח ברה"ל שם ושי"ג.
טו אלה רבה שם ס"ג.
טז אלה רבה שם.
יז והלכות קטנות ח"א סי' ה'. והוא בבאר הומב שם ס"ק י"ג.
יח וכו' בלוח ברה"ל פ"א ה"כ"ג ושי"ג.

א וכו' בלוח ברה"ל פ"א ה"טו' ושי"ג.
ב מ"א"ט בנה בית חרש ולעיל. אף על פי שגם בני ביתו דרים בו. כמבאר בלוח ברה"ל שם ה"טו' ושי"ג. וראה ברי השלחן סי' סד ס"ק ד.
ד וכו' בלוח ברה"ל שם ה"טו' ושי"ג.
ה תוס' ורשב"א ברכות נג, ב ד"ה ורבי יוחנן. שו"ת פרח שושן כולל א סי' יב בשם כמה פוסקים.
ו פרח שושן שם. והוא בבאר הומב סי' רנב ס"ק מז.
ז רא"ש ברכת פ"ט סי' פז ממשמעות הירושלמי. רשב"א ברכות נג, ב ד"ה בנה. פור ושי"ע סי' רנב ס"ה. וכו' בשו"ע סי' כב. ובלוח ברה"ל פ"א ה"טו' כתב לברך כשלובוש, ושי"ג.
ח מ"א שם ס"ק ג'. אלה רבה שם ס"ג.
ט ובציצית – בעת המלאת הציצית (שו"ע"ר סי' כב ושי"ג).
י וכו' בלוח ברה"ל פ"א ה"טו' ושי"ג.

תשכה

סדר ברכת הנהנין יב

ואם בשרותו טובת עצמו מכרך שהחיינו ואם יש לו שותף בה מכרך הטוב והמטיב והוא הדין אם רואה בעיניו או יודע מעצמו הטובה שהגיע לו מכרך שהחיינו אם אין לו שותף בה י"ט:

(ח) על שמועות רעות אומר ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם דין האמת ואין צורך לומר אם רואה בעיניו.¹

ומנהג העולם לומר ברוך דין האמת בלא שם ומלכות כששומעים ממתת איהא אדם מישראל אבל כמו שיש לו צער במיתתו מפני אהבתו לו וכל שכן באדם חשוב שמת צריך לומר בשם ומלכות.²

ואם מת אביו שיורשו מכרך בתחלה ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם דין האמת ואחר כך שהחיינו ואם יש לו עוד אח שיורש עמו אף על פי שאין אחיו אצלו מכרך כל אחד הטוב והמטיב במקום שהחיינו בין ששמעו ממתתו בין שראו.³

ואין מברכין על שמועה בין טובה בין רעה אלא אם כן שמעו מפי אדם נאמן שראה את הדבר ואם אין המגיד נאמן בעיניו יברך בלי שם ומלכות.⁴

(ט) המוצא מציאה מכרך הטוב והמטיב הטוב לו והמטיב לעניי ישראל שהרי נתחייב בצדקה שכל אדם חייב ליתן כפי השגת ידו וכופין וממשכנין על זה (כמו שכתוב בהלכות צדקה) מזה שאין כן באחד שירש את אביו אין זו טובה לעניי ישראל שהרי גם אביו נתחייב ליתן צדקה מממון זה לעניים והמעשר שיפריש הבן יכול הוא להוציא לשאר מצות.⁵

(י) כל נטל נדן צריך לברך שהחיינו כמו בירושה⁶ וכן אם הרחיק ריוח גדול⁷ והוא הדין להיפך כל הפסד גדול שבא לו בממונו אם הרוך בני אדם להצטער עליו⁸ מכרך דין האמת.⁹

וחייב אדם לברך על הרעה ברעת שלימה ובנפש הפיצה כדרך שמברך על הטובה.¹⁰

(יא) הרואה את חברו החביב עליו הרבה ושמה ונהנה בראייתו אם לא ראהו זה שלשים יום יברך שהחיינו ואם לא ראהו זה שנים עשר חודש צריך לברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם מחיה המתים.¹¹

ואפילו היתה לו ממנו ידיעה בינתיים בכתב או בעל פה כי עיקר הברכה הוא על הנאה ושמתת הלב בראיית פניו¹² וגם הנשים מברכות כן על ראיית חברותיהן כששמחות בראייתן.¹³ וכן האיש על אשה¹⁴ כגון אמו או בתו ואחותו.¹⁵

כח וכו' בלוח ברה"ג שם דב"ו ושי"ג, ושם: אף על פי שיבוא לו טובה ממנה לאחר זמן.
כט וכו' בלוח ברה"ג שם וכו' ושי"ג.
ל וכו' בלוח ברה"ג שם ה"ב ושי"ג. ועוד נתבאר שם דין לא ראהו מעולם ועוד, וראה ברי השלחן סי' סו ס"ק ז, תורת מנחם.
לא הלבית קמנות ח"א סי' רב. הובא בד ארין סי' רבה בדנהות המור (לענין שחיינו דוקא).
לב כ"י בשם תשובת הרשב"א. למוש שם ס"א. עפרת וקנין שם.
לג אלהי רבה שם ס"ק ג.
לד הלבית קמנות ח"א סי' ר"ג.

יט וכו' בלוח ברה"ג שם ושי"ג.
כ וכו' בלוח ברה"ג שם הכ"ד ושי"ג.
כא וכו' בלוח ברה"ג שם ושי"ג.
כב וכו' בלוח ברה"ג שם ושי"ג.
כג וכו' בלוח ברה"ג שם ושי"ג.
כד וכו' בלוח ברה"ג שם ה"ה ושי"ג.
כה דלעיל ה"ח"ט, וכמו המובל מתנה דלעיל ה"ג שמברך מספק שהחיינו, ואלא כמ"ש בלוח ברה"ג שם ה"ו והכ"ט שהמקבל מתנה ודן מברכים הטוב והמטיב.
כו ע"י באור סדר ברה"ג ע"י 394 הערה 2.
כז כרלקמן פ"ג ה"ב לענין ברית ששחתו, ושי"ג.

תשכט סדר ברכת הנהנין יב

(יב) ילדה אשתו וזכר חייב לברך הטוב והמטיב הטוב לו והמטיב לאשתו שנחל לה גם כן בוכר וכן על כל בן וכן שנולד לו והיא גם כן חייבת לברך בן ואפילו אם הוא בעיר אחרת וכאז ואמרו לו ילדה אשתך וזכר מברך הטוב והמטיב?⁹⁷

ואם מתה אשתו בלידתה נכון שלא לברך הטוב והמטיב אלא שהחיינו?⁹⁸

וכשחוזר ורואה הבן הנולד⁹⁹ אם רואהו הנך ל' יום מיום ששמע אינו צריך לחזור ולברך שהחיינו מאחר שכבר בירך עליו הטוב והמטיב אבל אם אחר ל' יום צריך לברך אפילו אם ראהו כבר לפני שלשים יום אם לבו שמח ונהנה ואפילו על בת צריך לברך כל שלשים יום כשנהנה ושמח בראייתה כמו שנחבאר¹⁰⁰ אלא שעל השמועה אינו מברך כלום שאינה שמועה טובה:

(יג) על שניו יין הדיינו כשמרכיבים להביא ממנו לשתות ממינים שונים¹⁰¹ או מכלים שונים הדיינו שהשני הוא מחבת אחרת¹⁰² שאפילו הוא ממין יין הראשון נחשב כמין יין אחר¹⁰³ צריך לברך על השני קודם שיטעום ממנו¹⁰⁴ ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם הטוב והמטיב¹⁰⁵ אף על פי שהוא בענין שאין צריך לברך עליו בורא פרי הגפן¹⁰⁶ כגון בני חבורה המסובין אצל בעל הבית ודעתם מתחלה על כל מה שיבוא להם בעל הבית¹⁰⁷ שמפני חשיבות היין שהוא משמח אלהים ואנשים¹⁰⁸ תקנו חכמים עליו עוד ברכה¹⁰⁹ כשמרכיבים בשמחה להביא ממנו לשתות עוד יין שני. ואפילו אין ידוע שהשני משובח מן הראשון אלא בסתם¹¹⁰.

ואם הוא בענין שצריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן על השני כגון בנמלך¹¹¹ יברך תחלה הטוב והמטיב ואחר כך בורא פרי הגפן.

אבל אם ידוע לו שהשני גרוע מן הראשון אין לברך עליו הטוב והמטיב אפילו אינו גרוע אלא מעט אלא אם כן הראשון הוא יין אדום ושני לבן כיון שהלבן הוא בריא לגוף יותר מן האדום יש לברך עליו הטוב והמטיב אף על פי שהוא גרוע ממנו מעט בטעם כל שאינו גרוע הרבה עד שאינו ראוי לשתותו אלא על ידי הרחק¹¹²:

(יד) ואם שתה לבן ואחר כך האדום אם ידוע שהאדום משובח יותר בטעם מברך עליו אבל בסתם אינו מברך כיון שהלבן בריא יותר לגוף ואין צריך לומר שאם שתה

מה כדלעיל פ"ה ה"ח ושי"ג [והדינו כאופן שגם בני החבורה צריכים לברך הטוב והמטיב, כדלקמן ה"ט, ובלוח ברה"ט פ"יא ה"ב ושי"ג. וראה מ"מ צנינים לשע"ר סי' קעה ס"א]. וראה לקמן הפ"ו שב"ח גמ' כשהיו שתי היינות על השלחן ויברך על דעת לשתות גם השני.
מז שופטים ט, יג. וז"ל בשע"ר סי' קפב ס"ב. וראה גם שוע"ר סי' קסו ס"א ושי"ג.
מז תוס' רבינו תמוה. ברכות שם ד"ה אע"פ שאמרו בשם רבינו יצחק רבנו של תשי"י. תוס' שם ד"ה הטוב. א"ש ברכות פ"ט ס' מז.
מח בלוח ברה"ט שם: שאינו ידוע אם השני הוא משובח מן הראשון או גרוע ממנו שיעקר הברכה אינה אלא על ריבוי היין, ושי"ג.
מט כדלעיל פ"ה ה"ח ושי"ג.
נ כדלעיל פ"יא ה"ב לענין ברכת שהחיינו, ושי"ג.
נא וז"ל בלוח ברה"ט שם ושי"ג.

לח וז"ל בלוח ברה"ט שם ה"ל ושי"ג.
לו וז"ל בלוח ברה"ט שם ושי"ג.
לז הלכות קמטת ח"א סי' רא. די אהרן סי' רכג בהגהות ב"י פ"ה פ"ג נ"ג סי' רכה א"א ס"ק ג.
לח בהלכה א.
לט רמב"ם הל' ברכות פ"ד ה"ט.
מ וז"ל בלוח ברה"ט פ"יא ה"ו ושי"ג.
מא כדלקמן הפ"ו.
מב ב"י סי' קעה ד"ה מצאנוי כתוב. וראה אליה רבה שם סי' ק' מ' הדינו לכתתלה.
מג רמב"ם שם. לבוש סי' קעה ס"א.
מד ברכות נ"ג. ב. שו"ע סי' קעה ס"א. וז"ל בענין שצריך לברך עליו בורא פרי הגפן, כדלקמן בסמוך (ב"ח רמ"ז קעה. ונת ורדכי בל"א סי' מה. וכן הוכיח מורא"ש וקצור פסקי הרא"ש ברכות פ"ט מ"ו. וראה גם לקמן הכ"א, שאם לא היו אומרים הטוב והמטיב בברכת המזון ה"י מברך על יין ברכת המזון, ושי"ג).

תשלא סדר ברכת הנהנין יביג

(בא) מברכין הטוב והמטיב על היין בין בתוך הסעודה בין שלא בתוך הסעודה¹⁰ אלא שבתוך הסעודה כל אחד ואחד מהמסובין צריך לברך לעצמו¹¹ וכן בברכת בורא פרי הנפח¹² ושלא בתוך הסעודה יכול האחד להוציא חבריו בברכתו אם נתכוונו לצאת ידי הובתם¹³.

ואם שתו בסעודה יין אחד ומברכין ברכת המזון על יין אחר אין צריך לברך עליו הטוב והמטיב קודם שישתה ממנו אחר ברכת המזון שהרי כבר אמר הטוב והמטיב בברכת המזון¹⁴:

פרק יג

יחיד שנעשה לו גם באיזה מקום כגון שנפל עליו כותל ונצול או היה רעה או לסמים¹⁵ חייב הוא עצמו כשיראה אותו מקום לאחר שלשים יום¹⁶ לברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שעשה לי גם במקום הזה. ואפילו אם אין הנס ידוע על פי המקום.¹⁷ ואחר הנס מיד כשירדמנו לו עשרה צריך לברך הגומל כמו שיתבאר¹⁸.

ואם חוזר ורואה מקום זה לאחר ל' יום מראה הראשונה חוזר ומברך וכן לעולם¹⁹.

מי שנעשו לו ניסים הרבה במקומות הרבה כשרואה כל אחד מהמקומות צריך להוכיח שאר כל המקומות וכולם בברכה אחת ואומר שעשה לי גם במקום הזה ובמקום פלוני ובמקום פלוני²⁰.

וכל יוצאי יריכו של אותו אדם שנעשה לו גם באותו מקום אם הנס ידוע על פי המקום כגון שנפל עליו כותל חייבים הם ובניהם עד סוף כל הדורות לברך כשרואים המקום ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שעשה גם לאבינו במקום הזה שכולם שותפים באותו הנס אבל אינם צריכים להוכיח שאר המקומות. ואפילו הבנים שנולדו קודם לכן שאינם שותפים בנס זה חייבים לברך על גם אביהם²¹!

(בב) ארבעה צריכים להודות ולברך ברכת הגומל (בנוסח שכתוב בסידור) יורדי הים כשיעלו ממנו והולכי מדברות כשיגיעו לישוב ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים על ידי עסקי נפשות ויצא או על עסקי ממון אם היה מעונה בכבלי ברזל²².

וצריך לברך ברכה זו בפני עשרה ושנים מהם תלמידי חכמים ואם אין מצויין שם תלמידי חכמים לא ינית מלברך והמברך עולה למנין העשרה ונהגו לברך בבית הכנסת אחר קריאת

לוח ברה"ג פ"ב ה"ז וש"ג. וראה לקמן ה"ז לענין הגומל.
ב אבל תוך ל' לא יברך הואיל ובכר ברוך ברכת הגומל שהוא עומדת גם במקום ברכת הנסים (לוח ברה"ג שם).
ג וכ"ה בלוח ברה"ג פ"ב ה"א וש"ג.
ד לקמן הלכה ב.
ה כדלקמן ה"ג. גם בשאר ברכות הראיה, וש"ג.
ו וכ"ה בלוח ברה"ג שם וש"ג.
ז וכ"ה בלוח ברה"ג שם וש"ג. ושם ה"ג כתב ד"ע גם רבג, ומאן השמיטנו. וראה בדי השלחן פ"ו ס"ק ה. דירת מנחם.
ח וכ"ה בלוח ברה"ג שם ה"ח וש"ג.

טג וכ"ה בלוח ברה"ג שם ה"ד וש"ג.
סד תוס' ברכות מג, א ד"ה הואיל בשם רבינו יחיאל. רא"ש ברכות פ"ט ס"ו. מרדכי שם בשם רבינו יחיאל מפרי"ש. מור וש"ע שם ס"ה.
סה כמבואר בשע"ר פ"ה קע"ד ס"א וש"ג.
סו כמבואר בשע"ר פ"ה ר"ג ס"ה וש"ג.
סז וכ"ה בלוח ברה"ג שם וש"ג.

פרק יד

א שילת רבי"ש סוף ס"ו ר"ט. ב"י סוף ס"ו ר"ט. אליה רבה ס"ו ר"ח ס"ק יג. משא"כ באו גנבים וניצל מהם. וראה